

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

MŰSZAKI ÉS INFORMATIKAI KAR

Mechanikai alapismeretek I. (statika)

5. előadás

Rácsos tartók számítása csomóponti módszerrel és a
hármasszög módszerével

Szabó Imre Gábor

Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai Kar

Építőmérnök Tanszék

1. Síkbeli rácsos tartó

1.1 Síkbeli rácsos tartó fogalma

Rácsos tartóknak nevezzük azokat az összetett szerkezeteket, amelyeknek elemeit:

- egymáshoz csakis a két végén elhelyezett csuklók,
- a földhöz csuklók és/vagy görgők, támasztó rudak kapcsolják.

A rácsos tartók tehát csuklókból (csomópontokból) és belső rudakból állnak. A terheket mindig a csomópontokban működtetjük. Amennyiben a rácsrúdon működik a teher, akkor azt is redukáljuk valamely csomópontra.

1.2 Statikai határozottság

Amennyiben a rácsos tartóra csak a csomópontokban hat erő, akkor a rudakban csak két erő hathat, emiatt nem kell őket testnek kezelni (síkbán vannak), ezért csupán a rudakat összekötő csomópontokra kell egyensúlyi feltételeket felírni. A csomópontokra közös metszéspontú erőrendszer hat, tehát csomópontonként két egymástól független egyenlet írható fel.

A statikai határozottság szükséges (de nem elégséges) feltétele:

A független egyenletek száma: $e = 2c$

Ismeretlenek: a reakcióerők és a rúderők, melyek skaláris adattal adhatók meg: $i = k + r$

független egyenletek száma = ismeretlenek száma azaz $e = i$

$$2c = k + r$$

ahol: c – a csuklók száma;

r – a rudak száma;

k – a külső kényszerek fokszáma.

A statikai határozatlanság elégséges (de nem szükséges) feltétele:

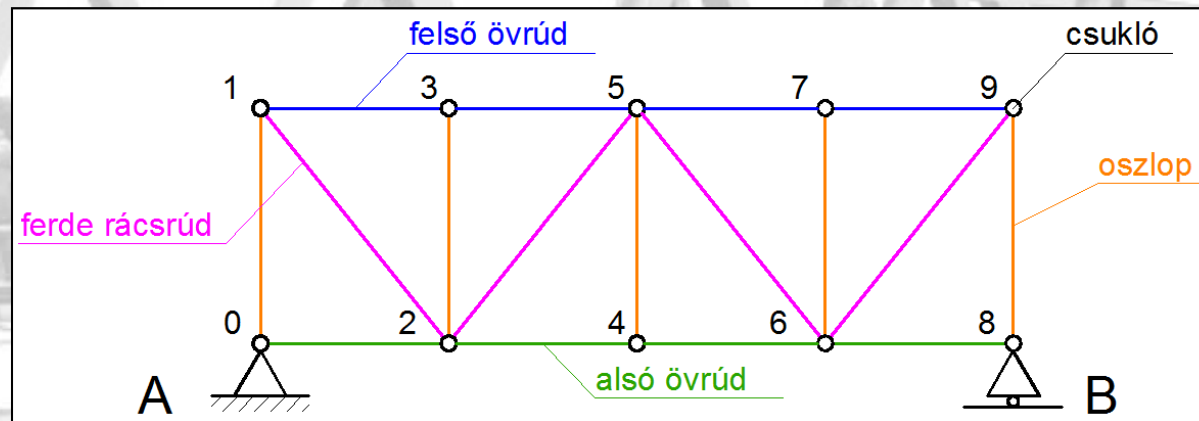
Egyenletek és ismeretlenek számának ismerete alapján:

$$2c < k + r$$

1.3 Síkbeli rácsos tartók kialakítása

A rudak elhelyezkedésük alapján speciális neveket is kaphatnak:

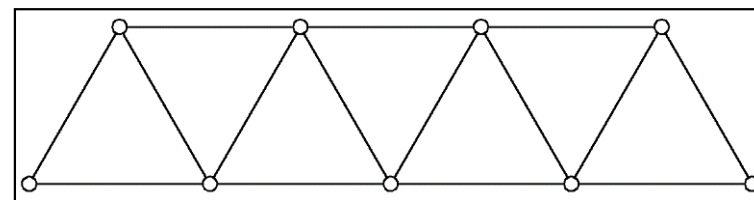
- ha egy függőleges rúd több rudat is keresztez, akkor ezek közül a legfelsőt *felső övrúdnak*, a legalsó *alsó övrúdnak* nevezzük,
- a közbenső ferde rudak a *rácsrudak*,
- a függőleges rudak az *oszlopok*, vagy *összekötő rudak*.

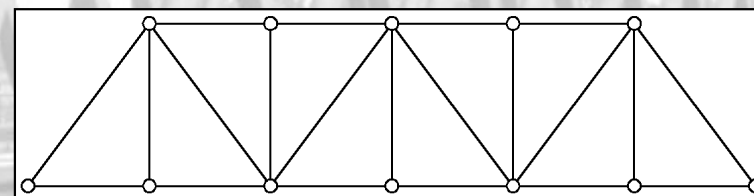
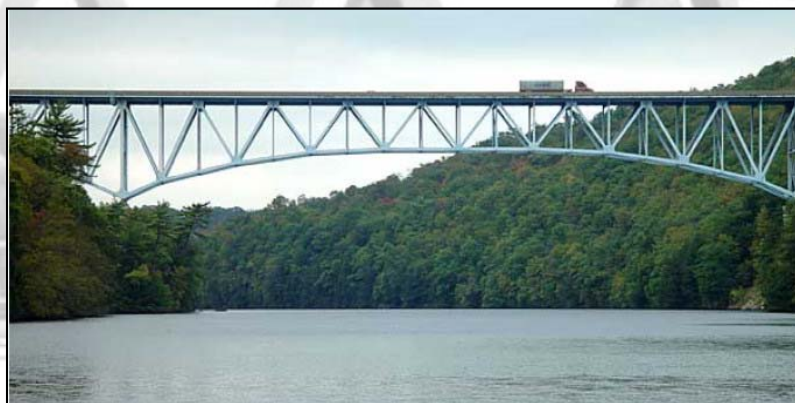
1. ábra. Síkbeli rácsos tartó kialakítása [Szabó I. G. 2012]

1.4 Síkbeli rácsos tartók hálózati megoldásai

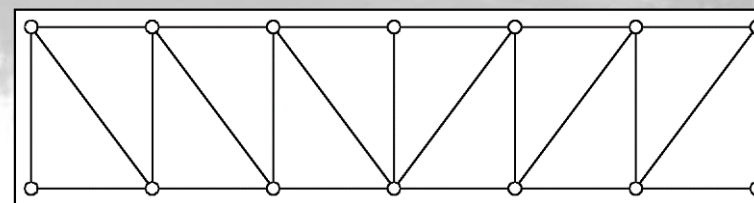
Az alkalmazandó hálózat megválasztása egyrészt a megoldandó feladat, másrészt pedig a használandó anyag és technológia függvényében történhet. Lentebb a legjellemzőbb hálózati megoldások képe, vázlatos ábrája és megnevezése látható.

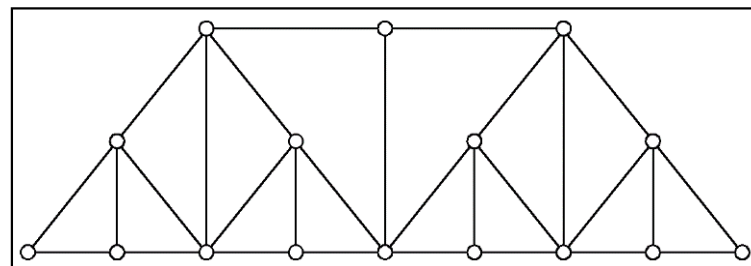
1. kép-2. ábra. Szimmetrikus rácsozás [Szabó I. G. 2012]

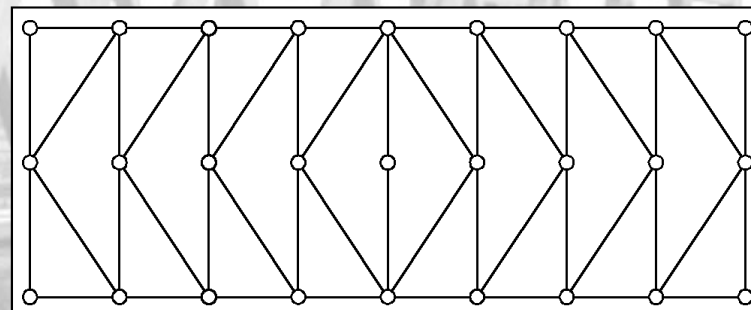
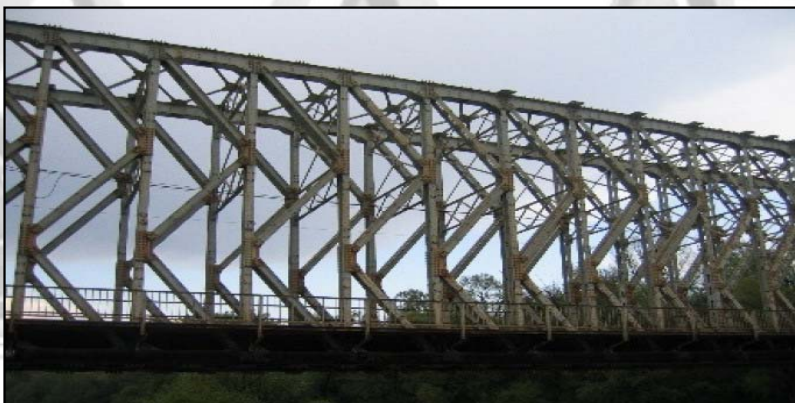
2. kép-3. ábra. Szimmetrikus rácsozás oszlopokkal [Szabó I. G. 2012]

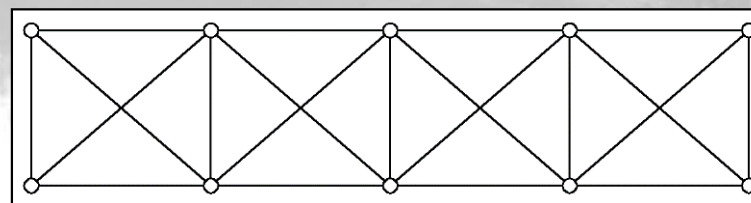
3. kép-4. ábra. Oszlopos rácsozás [Szabó I. G. 2012]

4. kép-5. ábra. Szimmetrikus rácsozás másodlagos elemekkel [Szabó I. G. 2012]

5. kép-6. ábra. „K” rácsozás [Szabó I. G. 2012]

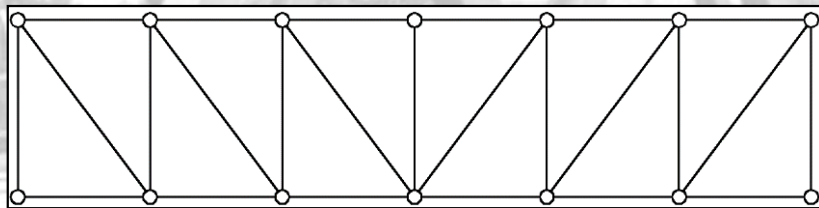

6. kép-7. ábra. „X” rácsozás [Szabó I. G. 2012]

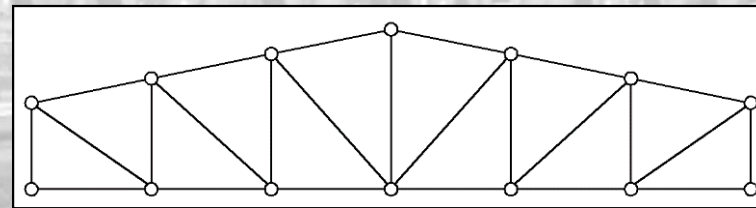
1.5 Síkbeli rácsos tartók alakja

Az alak megválasztásával kis mértékben befolyásolni lehet a belső erők, elsősorban az *övrüderők* nagyságát. Az alakot természetesen az alátámasztó szerkezet funkcionális követelményei és esztétikai szempontok határozzák meg. (Például csarnokszerkezetek esetében a rácsos főtartók felső övének dőlésével állítják be a tető hajlásszögét.)

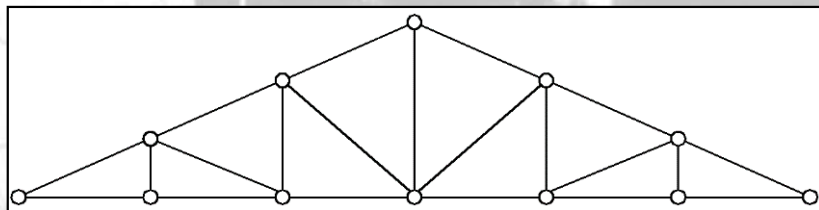
Alább láthatóak a leggyakrabban alkalmazott rácsos tartó–alakok:

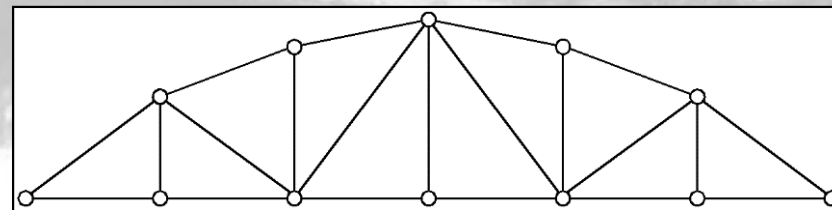
8. ábra. Párhuzamos övű rácsos tartó [Szabó I. G. 2012]

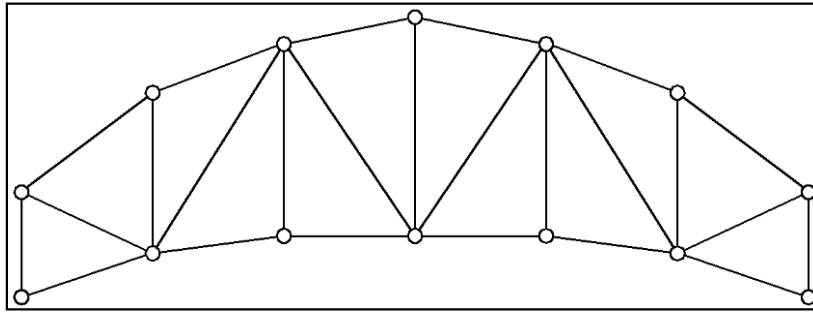
9. ábra. Kiévelt felső övű rácsos tartó [Szabó I. G. 2012]

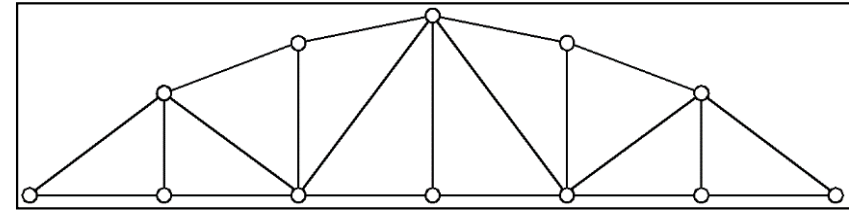
10. ábra. Háromszög alakú rácsos tartó [Szabó I. G. 2012]

11. ábra. Szegmens alakú rácsos tartó [Szabó I. G. 2012]

12. ábra. Csonka (sarló) alakú rácsos tartó
[Szabó I. G. 2012]

13. ábra. Lencse alakú rácsos tartó [Szabó I. G. 2012]

1.6 Statikailag határozott rácsos tartók rúderőinek meghatározása

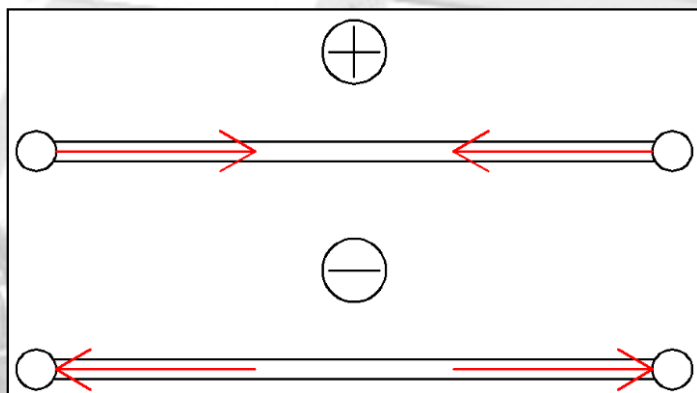
Minden esetben a rácsos tartót, mint kéttámaszú, tömör tartót kell kezelni, azaz a reakcióerők számítása az eddig megismert módon történik a nyomatéki egyenlet és a vetületi egyenletek felhasználásával.

A rúderők pozitív (+) és negatív (–) előjeleket kaphatnak. A rúderő pozitív, ha húzza a **csomópontot**, negatív, ha nyomja a **csomópontot**. Fontos, hogy a húzás és nyomás nem a rúdtengelyre van vonatkoztatva, hanem egy adott csomópontra.

Azt a rudat, amelyikben nem ébred erő, *vakrúdnak* nevezzük.

Egy rúdban csak akkor keletkezik rúderő, ha a rúd mindkét végén terhelve van. A rúderő kiegyensúlyozza a rácsos tartó csomópontjait, oly módon, hogy a rúd mindkét végén ugyanolyan nagyságú, de ellenkező irányú erő működik, azaz mindkét egymás melletti csomópontot húzza, vagy nyomja a rúderő.

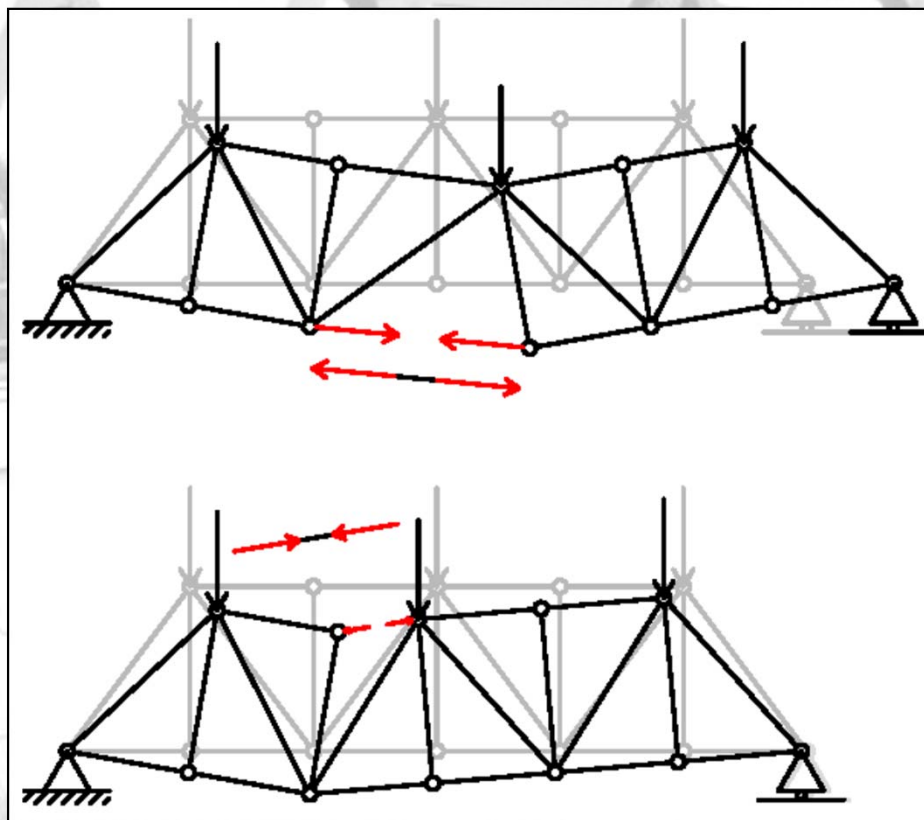

14. ábra. Húzó és nyomó rúderők iránya és előjele [Szabó I. G. 2012]

Gyakori hiba a rúderők előjelének, illetve irányának tévesztése. A helyes előjelet a megváltozott tartóalakból viszonylag egyszerűen ki lehet következtetni.

A következő ábrán egy, csak függőleges irányban lefelé ható erővel terhelt szimmetrikus rácsos tartó látható. Az erők hatására a görgős támasz igyekszik elmozdulni, illetve a tartó lehajlik, ezért az alsó övben húzás, a felső övben nyomás keletkezik.

Az alsó öv átvágott rúdja két végén lévő csomópont távolodik egymástól, tehát a rúdban húzóerő keletkezik, a rúd próbál megnyúlni, szélsőséges esetben el is szakadhat. A felső öv átvágott rúdja két végén lévő csomópont közeledik egymás felé, minek következtében a rúdban nyomóerő keletkezik, a rúd próbál összenyomódni, szélsőséges esetben kihajlás keletkezhet benne.

15. ábra. Húzó és nyomó rúderők iránya és előjele [Szabó I. G. 2012]

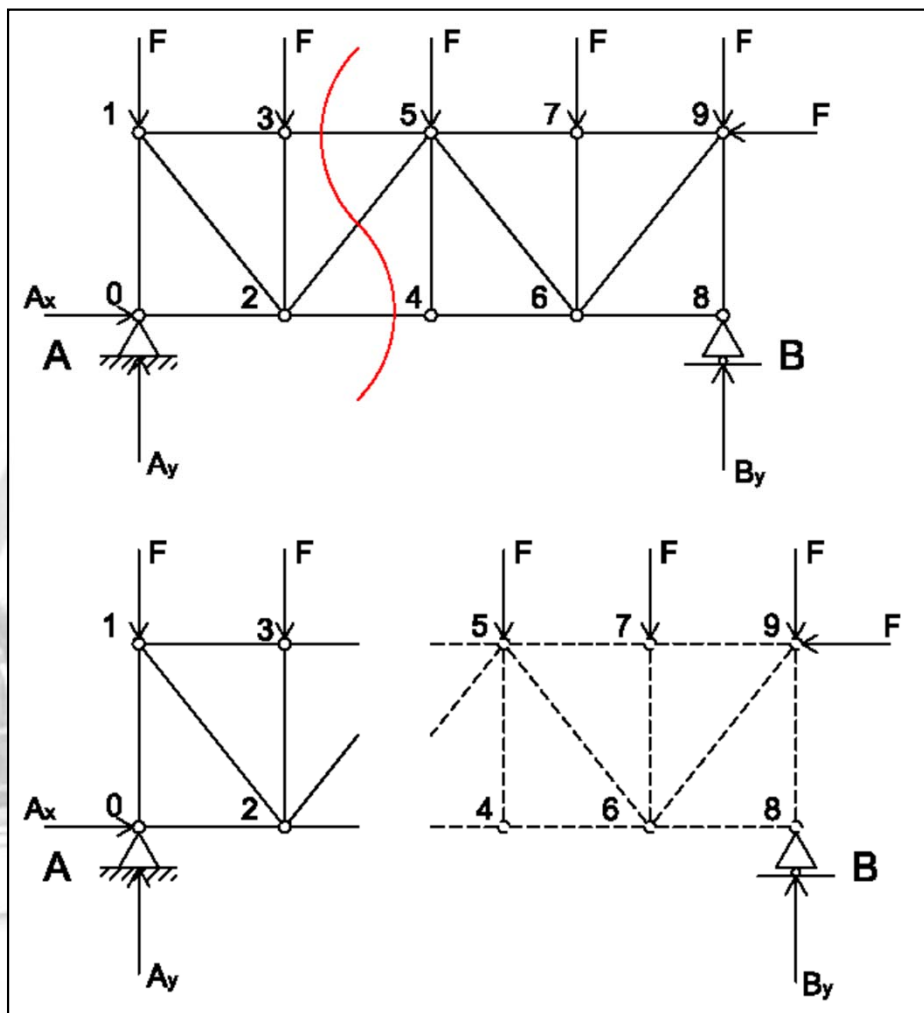
1.7 A rúderők meghatározására két módszer van

1. Csomóponti módszer

- A csomóponti módszer alkalmazása során minden egyes csukló (csomópont) közös metszéspontú síkbeli erőrendszernek tekintendő.
- Csak akkor alkalmazható, ha a csomópontban egy vagy két ismeretlen van. A két már korábban megismert vetületi egyenlet alkalmazásával az ismeretlenek meghatározhatók.
- A csomóponti módszer alkalmazása során a rácsos tartó minden egyes csomópontján lépésről–lépésre végig kell haladni. Csak abból a csomópontból lehet kiindulni, ahol az ismeretlenek száma nem több kettőnél.
- E módszer alkalmazása hosszadalmas, bonyolultabb szerkezetek esetén, amennyiben nincs szükség minden rúderő nagyságának ismeretére alkalmazása nem ajánlott.

2. Hármás átmetszés módszer

- Abban az esetben célszerű alkalmazni, ha nincs szükségünk minden rúderő ismeretére.
- Hármás átmetszés során „kettévágjuk” a tartót, s a két különálló részt külön kezeljük. A továbbiakban elegendő csak az egyik résszel foglalkozni, célszerű azzal, amelyik a kisebb, illetve kevesebb külső erőt tartalmaz. Ilyenkor mindkét részre és az egészre is teljesülnie kell a $\sum M_i = 0$; $\sum F_{ix} = 0$; $\sum F_{iy} = 0$ egyenleteknek.
- A három átvágott rúderőt általában egy három ismeretlenes egyenletrendszerből tudjuk meghatározni. A három átvágott rúd nem lehet közös metszéspontú (sem a közeli, sem a végtelen távolságban: azaz nem lehetnek párhuzamosak). A három ismeretlenes egyenletrendszer három darab egy-egy ismeretlent tartalmazó egyenlet formájában is felírható. Mindegyik rúdhoz meg kell keresni a főpontját (a másik két rúd metszéspontját). Ha a hármás átmetszés két rúdja párhuzamos, metszéspontjuk a végtelenben van, erre a végtelenben lévő pontra felírt nyomatéki egyenlet a rudak irányára merőleges vetületi egyenletté alakul át.

16. ábra. Hármás átmetszés módszere [Szabó I. G. 2012]

Felhasznált irodalom

SIPTÁR TIBOR, MARSAY ISTVÁN: *Mechanika módszertani útmutató és példatár.* Pollack Mihály Műszaki Főiskola Építőipari Kar, Pécs, 1978.

SZABÓ IMRE GÁBOR: *Mechanika I. (statika). Példatár és módszertani útmutató.* Pécs, 2012.

